

גבולות היחידה: ספר שמואל א' פרק א', פס' ד'-י"ח

נושא היחידה: צערה של חנה ותפילתה

מספר שיעורים: 1

כתבה: יעל גרוסברג

כללי:

בשיעור זה נפגוש את נשות אלקנה, ונראה את היחס של פנינה שיש לה ילדים, לחנה העקרה. עקב הקושי והפגיעה, חנה עצובה וכאובה, ופונה לתפילה במשכן שילה.

פתיחה:

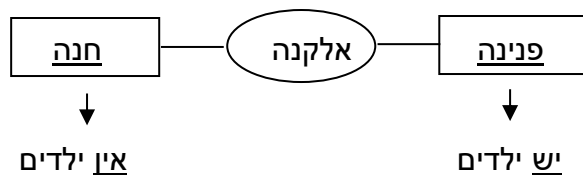
המורה יפתח בסיפור מקרה שנועד להמחיש את היחס למישהו אחר שאין לו. סיפור זה הוא הכנה לפסוקים המתארים את יחסה של פנינה לחנה: תארו לכם שאתם רוצים מאוד דבר מסוים (המורה יבחר בדבר הספציפי על פי המתאים לתלמידיו. לדוגמה: תפקיד גדול בהצגה, להצליח במבחן, שיהיו לכם אופניים, שהאחות הגדולה תתחתן), אך כבר זמן רב שהרצון הזה לא מתממש, ואתם מאוכזבים מאוד. אולם, לחבר שיושב לידכם בכיתה, יש את הדבר הזה. כיצד הייתם מצפים שהוא יתנהג? המורה ישמע את תשובות התלמידים (תשובות שוודאי יעלו: ברגישות, באכפתיות, שלא יתגאה ויעורר קנאה).

לאחר התשובות השונות, המורה יאמר כי היום נפגוש שתי נשים שונות. לאחת יש משהו, ולשנייה אין. לפי הפסוקים שנקרא, תגידו מי הן הנשים ומהו הדבר. לאחר מכן, גם נראה מה היה היחס ביניהן.

לימוד הפסוקים:

קריאת פס' א'-ג' (פסוקים אלו כבר נלמדו בשיעור הקודם, בהתמקדות על אלקנה. כעת אנו מתמקדים בפנינה וחנה.)
 ← קראנו כי לאלקנה יש שתי נשים. נבקש מהתלמידים כי ימלאו את התרשים על פי הפסוקים:

← המורה ישאל: כיצד, לדעתכם, מרגישה חנה, ששנה אחרי שנה היא ללא ילדים?
צער, בדידות, כאב, קנאה.

גם בחיי היומיום, המציאות הזאת אינה קלה, אבל בחגים ובימים מיוחדים- ההתמודדות קשה עוד יותר. משפחות רבות נפגשות. כולם מסתכלים על הילדים שלבושים יפה, על התינוקות שנולדו בשנה החולפת, על המשפחות שגדלו. כל אימא מטפלת בילדיה, וחנה... הולכת לבדה, בודדה...

← בתחילת השיעור, ראינו בדוגמה מחיינו, שאנו מצפים שמי שיש לו, יתנהג ברגישות ובהבנה כלפי האחר שאין לו.
כיצד אנו מצפים מפנינה ומאלקנה שיתייחסו לחנה?
גם כאן, אנו מצפים שיתייחסו ברגישות לחנה, שמאוד רוצה ילדים ואין לה.

משימת טרום קריאה: חפשו בזמן הקריאה בפסוקים הבאים: כיצד מתייחסים פנינה ואלקנה לחנה ולקושי שלה?

קריאת פס' ד'-ז'

"ויהי היום"- ה' הידיעה מבטאת שיש כאן יום מיוחד - יום חג (רש"י).
"ויזבח אלקנה"- אלקנה מקריב קרבן שלמים (מלבי"ם), ואת הבשר מחלק למשפחתו.
כמה חלקים מקבלת פנינה? הרבה - עבור כל ילדיה.
וכמה מקבלת חנה? "ולחנה יתן מנה אחת אפיים כי את חנה אהב".
מה פירוש ביטוי זה? מנה כפולה.
אנו רואים כי אלקנה מבין את הקושי של חנה, ומתוך אהבתו אליה, נותן לה מנה כפולה.

ומהו היחס של פנינה לחנה? המורה יבקש מהתלמידים למצוא הוכחות מתוך הפסוקים.
לא רק שהיא אינה תומכת, רגישה ונעימה.
אלא להיפך- "וכעסותה צרתה".

(צרה זה הביטוי לאישה הנוספת הנשואה לאותו הבעל).
פנינה פוגעת בחנה ומכעיסה אותה. היא למשל הייתה אומרת: "כבר קנית היום חלוק לבן הקטן שלך?"

← למורה: ישנה דעה בחז"ל כי פנינה עשתה זאת לשם שמיים - כדי לגרום לחנה להצטער, ומתוך כך להתפלל. (בבא בתרא טז, ע"א, וגם רש"י מביא זאת).

"וכן יעשה שנה בשנה"- שנה אחר שנה, בקביעות, פנינה פוגעת בחנה ומכאיבה לה מאוד.

איך מרגישה חנה בעקבות כך? הקושי בכל שנה נעשה עוצמתי יותר. עוד שנה ללא ילד, ועוד חץ שננעץ בלבה מכיוונה של פנינה.

כל פגיעה היא כואבת, אך כאשר פוגעים בדבר שגם ככה הוא קשה עבורי- הפגיעה עצומה פי כמה וכמה (לדוגמה: אם ילד פוגע בחברו ואומר לו: "טיפש"! אם הוא חכם ומצטיין בלימודים, זה פחות יפגע בו, מאשר אם יש לו קושי בכך).

המורה ישאל: כיצד נצפה שאלקנה יגיב לצערה של חנה? לאחר תשובות התלמידים, נקרא את פס' ח':
אלקנה מנסה לנחם אותה ולהראות לה שהיא יקרה עבורו- "הלא אנוכי טוב לך מעשרה בנים".

← האם, לדעתכם, זה מנחם ומספק את חנה?
גם המנה הכפולה וגם האהבה של אלקנה אליה, אינן תחליף לילד.
אז מה הייתם מציעים לה לעשות? היכן הם נמצאים? בשילה. זה המקום המתאים ביותר להתפלל!

קריאת פס' ט'-י'

לאחר שחנה מסיימת לאכול מסעודת הקרבן, היא נכנסת אל המשכן.
מיהו הכהן היושב שם? עלי.

ומה עושה חנה במשכן? מתפללת ובוכה לה'.

← מהו המושג "מרת נפש". המורה יכתוב על הלוח את שתי המילים.

מה זה מר? ההיפך ממתוק. כולנו מכירים מהו טעם מר בפה.

אך מהי "נפש מרה"? עצבות גדולה מאוד - שמרגישים מרירות בלב.

מתוך הקושי והכאב העצום – פונה חנה בתפילה.

← משימת כתיבה יוצרת: המורה יחלק לתלמידים דף, ועליהם לכתוב תפילה אישית של חנה הפונה לה' בבקשתה (מצורף בהרחבות דף מעוצב לדוגמה).

כדאי להקדיש לכך כמה דקות, ולאחר מכן לתת לכמה תלמידים להקריא את אשר כתבו.

תפילת חנה

קריאת פס' יא'

תוכן התפילה: "ותדור נדר". מהו נדר?

המורה ידביק שני בריסטולים על הלוח:

1. אם

2. אז...

נדר הוא הבטחה שאם יקרה דבר מסוים, אז אעשה דבר אחר בעקבות כך.

← המורה יבקש מהתלמידים להציג דוגמאות לנדר, תוך שימוש במילים "אם" "אז"

לדוגמה: אם ההורים שלי ירשו לי ללכת לפארק, אז אתן לאחותי להשתמש באופניים שלי.

אם אקבל ציון גבוה במבחן, אז אתרום כסף לצדקה.

(חשוב לציין כי נדר הוא דבר חמור מאוד. אם הוצאנו מפינו הבטחה, אנו חייבים לעמוד בה.

על כן, נרגיל את עצמנו לומר "בלי נדר".)

← ומהו הנדר שנדרה חנה בתפילתה? (המורה יכתוב זאת כהמשך לבריסטולים התלויים על הלוח.)

אם תראה את הקושי שלי ותיתן לי זרע- בן

אז אתן אותו לה' כל חייו, "ומורה לא יעלה על ראשו" = מורה זהו תער. מה הכוונה? שהוא יהיה כנזיר, לא יסתפר.

כיצד פונה חנה אל הקב"ה? ה' צבאות. חנה היא הראשונה שפנתה בשם זה לה'. מה כוונתה?¹

מה זה "צבאות"? מלשון מה זה? צבא.

← בכיתות שבהן יש מילון עברי-עברי או גישה מהירה לאינטרנט, כדאי להפנות לערך זה לחיפוש.

צבא=קהל רב

← המורה יפנה את התלמידים לרש"י מן המילים "ורבותינו דרשו".

חנה פונה לה' ומבקשת: מתוך האנשים הרבים שבראת בעולמך, אנא תן לי בן אחד.

קריאת פס' י"ב-י"ח

חשוב שאת הפסוקים האלו המורה יקרא בהדגשות הנכונות, וכדאי גם לעשות זאת באופן דרמטי הממחיש את הדו-שיח בין עלי לחנה.²

לאחר הקריאה, יכתוב המורה על הלוח:

עלי:

חנה:

¹ מידע מפורט על מיומנות פיענוח מילים, ניתן לראות במסמך המיומנויות:
<http://lilmod.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=2781d97e-d9ca-423f-b01d-de0d1e064e14&lang=HEB>

² מידע מפורט על מיומנות קריאה מדויקת, מוטעמת ומונגנת, ניתן לראות במסמך המיומנויות:
<http://lilmod.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=2781d97e-d9ca-423f-b01d-de0d1e064e14&lang=HEB>

עלי:

חנה:

← המורה ישאל: היינו עדים בפסוקים אלו לדו-שיח בין עלי לחנה. מדוע? מה גרם לעלי לפנות לחנה?

חנה התפללה רבות - "רק שפתיה נעות וקולה לא יישמע".
היום אנו מכירים שכך מתפללים, אך עד אז, תמיד התפללו בקול. מחנה למדו חז"ל כיצד נכון להתפלל ועל כך שמתפללים בלחש. אבל עלי מסתכל עליה ורואה מחזה מוזר ביותר - אישה שמדברת אל עצמה בסערת רגשות. על כן, הוא פונה אליה. מה הוא אומר לה, ומה היא משיבה?

← בכיתות מתקדמות, ניתן לבקש מהתלמידים למלא את תוכן הדו-שיח במילותיהם על פי מה שקראנו.

← לרוב, יהיה צורך בתיווך המורה. מילוי הדו-שיח ייעשה ע"י שאלות:
*מה פירוש המילה "תשתכרין"? להשתכר.

עלי שואל את חנה עד מתי היא תהיה שיכורה, ואומר לה עליה להפסיק לשתות יין *בתשובת חנה, היא אומרת לו שהיא "אשה קשת רוח". מה הכוונה? הרוח, הנשמה שלה-קשה כעת, בעקבות הכאב והצער שהיא חווה. אם כן, מדוע היא נראית כך? מכיוון שהיא מתפללת - "ואשפוך לפניו נפשי".

חנה מבקשת סליחה על כך שהיא פונה לעלי באופן קשה, משום שהיא נמצאת כעת בשעת כעס וקושי.

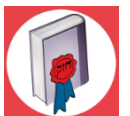
* עלי מברך אותה לשלום: "לכי לשלום ואלוהי ישראל יתן את שלתך" = שאלתך.
(ניתן גם להפנות לרש"י על כך ש"שלתך" הכוונה לבנים, מלשון שליה.)
*חנה נפרדת מעלי – "תמצא שפחתך חן בעיניך".

← כאשר עלי אומר לחנה: "ואלוהי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו", זה לא סתם ברכה. מדובר כאן על הכהן הגדול. יש כאן בשורה!!! מהי הבשורה לחנה?
בשורה שתפילתה התקבלה ושהיא תזכה שאכן בקשתה תתקבל.
אילו תחושות יש כעת לחנה?

המורה ישמע את תשובות התלמידים, ויכתוב על הלוח: "ופניה לא היו לה עוד".
מהו, לדעתכם, פירוש ביטוי זה?
הפנים הכעוסות והעצובות שהיו לה לפני כן- התחלפו בפנים אחרות - פנים שמחות ומאושרות. הרי תפילתה התקבלה!

סיכום וסיום:

ראינו כי לפנינה יש ילדים ושלחנה אין. היחס הקשה של פנינה כלפי חנה, גורם לה לצער וכאב רב, ואף שאלקנה נותן לה מנה כפולה ומנסה לנחם אותה – היא אינה מתנחמת,

ופונה אל ה' בתפילה. עלי חשב את חנה לשיכורה, אך משהבין את סיפורה, בירך אותה ובישר לה כי תפילתה התקבלה.
← לסיום השיעור, ניתן לבקש מהתלמידים לספר סיפורים אישיים או סיפורים שהם שמעו על תפילות שהתקבלו.

הצעות להמחשה:

המחשה באמצעות דמיון - כיצד היינו מצפים שיתייחסו אל אדם המצוי בשעת קושי וצער
תרשים - משפחת אלקנה
כתיבה אישית - תפילת חנה
סיפורים אישיים - הממחישים כי תפילות משפיעות ויכולות לשנות מציאות

מסרים והפנמה:

- א. היחס של פנינה כלפי חנה מלמד אותנו עד כמה צריך להיות רגישים כלפי האנשים סביבנו, בעיקר כאשר ישנו לאדם אחר קושי גדול.
- ב. בעת קושי – נכון לפנות לה' בתפילה.
- ג. התפילה משפיעה ופועלת, ויכולה לשנות מציאות!

הרחבות:

דף תפילת חנה להדפסה:

